

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата сільськогосподарських наук, доцента Каменевої Наталії Валеріївни на дисертаційну роботу **Скрипника В'ячеслава Вікторовича** “*Оцінка рівня прояву показників адаптивності і продуктивності груп безнасінних генотипів винограду та виділення перспективних для подальшого селекційного процесу*”, яка подана до спеціалізованої вченої ради ДФ41.374.001. при Національному науковому центрі “Інститут виноградарства і виноробства імені В.Є.Таїрова” на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 203 – Садівництво та виноградарство в галузі знань (20 – Аграрні науки та продовольство)

Обґрунтування вибору теми дослідження. Актуальним завданням селекції багаторічних і ягідних культур, зокрема винограду, на сучасному рівні є вирішення проблеми отримання стабільних врожаїв з високими якісними характеристиками в умовах реалізації сценаріїв змін клімату і збільшення рівня прояву біотичних і абіотичних стресорів зовнішнього середовища. Сорти з оптимальним набором біологічних та господарсько-цінних властивостей є важливим засобом інтенсивного виробництва і страховим фондом господарств різних форм власності. Саме вирішенню ряду методологічних аспектів і практичних прийомів щодо оцінки генетично і географічно віддаленого за походженням вихідного селекційного матеріалу безнасінних сортів винограду за біологічними властивостями і комплексом господарсько-цінних ознак як критеріїв добору генотипів з високою продуктивністю, якістю і адаптивністю до несприятливих біотичних та абіотичних чинників довкілля присвячена представлена робота.

Робоча гіпотеза передбачала дослідження можливостей поповнення сортименту України безнасінними сортами винограду з генетично обумовленою стійкістю до біотичних та абіотичних факторів довкілля, потенційно стабільною продуктивністю та якістю врожаю. Виділення та застосування в подальшому селекційному процесі сортів-джерел та донорів основних ознак селекційного інтересу. Розширення і удосконалення системи селекційної оцінки вихідного генетичного матеріалу з метою підвищення ефективності селекційного процесу, створення конкурентоздатних безнасінних сортів винограду.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами та темами. Дисертаційну роботу виконано на базі відділу селекції, генетики та ампелографії ННЦ “ІВiВ ім. В. Є. Таїрова” у 2017-2019 рр. Робота є складовою частиною науково-дослідних програм НААН України фундаментального рівня: 24.01.01.21.Ф “Розробка методичних зasad виділення та використання сортів джерел та донорів ознак високого рівня адаптивності винограду у сучасному селекційному процесі” (№ ДР 0116U001168); 21.00.01.01.Ф_“Розробка стратегії ДНК-маркерної селекції винограду з метою формування основ біодинамічного виноградарства України” (№ ДР 0116U001161).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність. На основі опрацювання джерел літератури і чітко сформульованої мети та завдань досліджень автор розробив теоретичні та методичні підходи до майбутніх експериментів. Метою було комплексно

оцінити рівень прояву ознак технологічності та адаптивності інтродукованих безнасінних сортів винограду і гібридних популяцій власної селекції, різних за генетичним та географічним походженням, для добору найбільш перспективних генотипів за комплексом адаптивних, агробіологічних ознак та технологічних характеристик і залучити їх до сучасного селекційного процесу.

Наукова новизна роботи – *вперше* в Україні сформовано колекцію і проведено комплексне дослідження інтродукованих безнасінних сортів винограду різних за генетичним і еколо-географічним походженням, для поповнення автохтонного сортименту безнасінних сортів відповідно сучасним світовим тенденціям.

На основі скринінгу дослідного матеріалу, літературних джерел та практичного досвіду встановлено рівні прояву ознак технологічності та адаптивності інтродукованих сортів безнасінної групи, що відповідають оптимальним параметрам значень моделі безнасінного сорту в умовах Північного Причорномор'я України (урожайність > 12 т/га, товарність > 70 %, клас безнасінності І-ІІ та ін.).

За допомогою селекційних, фітопатологічних та молекулярно-генетичних методів з колекції сортів виділено джерела та донори ознак селекційного інтересу для подальшого залучення до селекційного процесу (“Кишмиш тайровський”, “Flame seedless”, “Attika”, “Mars”, “Jupiter” та ін.).

Досліджено рівень прояву та спадкування ряду основних ознак інтересу у гібридних комбінаціях селекції ННЦ “ІВiВ ім. В. Є. Таїрова” за участі безнасінного батьківського компоненту.

Доведено, що чим складніше генетичне та географічне походження сорту, чим більше видів *Vitis* міститься у його генотипі, тим складніше та різноманітніше розщеплення у потомстві F1 (забарвлення, крупноплідність, крупноягідність, силою росту, стійкість до основних хвороб грибної етіології та ін.).

Удосконалено методичні підходи оцінки вихідного селекційного матеріалу безнасінних сортів винограду за комплексом цінних господарських ознак.

Набули подальшого розвитку:

- наукові положення щодо принципів прояву донорських властивостей вихідного селекційного матеріалу;

- науково обґрунтовані рекомендації щодо перспективності використання сортів “Кишмиш тайровський”, “Jupiter”, “Sultanina”, “Beogradszka beszemena”, “Flame seedless”, “Кишмиш лучистий”, “Glenora” та “Attika” в якості батьківських компонентів у селекції безнасінних сортів винограду;

за результатами проведеного гібридологічного аналізу встановлено високий рівень результативності гібридних комбінацій: “Viktoria” x “Jupiter”, “Кобзар” x “Rusensko bez seme”, “Кобзар” x “Кишмиш тайровський”.

Практичне значення роботи- для пріоритетних напрямів селекції вивчено та сформовано ознакову колекцію з 35 сортів-донорів «Кишмиш тайровський», “Jupiter”, “Sultanina”, “Attika” та ін.) господарських-цінних ознак, зокрема безнасінності та проведено їх реєстрацію за ознакою “безнасінність” у Національному центрі генетичних ресурсів рослин України (свідоцтво № 294).

Отримані в ході виконання досліджень перспективні сорти донори, які виділяються за комплексом біологічних і господарсько цінних ознак результати використовуються співробітниками відділу селекції, генетики та ампелографії ННЦ “ІВiВ ім. В. Є. Таїрова” в рамках виконання сучасних селекційних проектів “Екологічний виноград” та “Кишмиш України”.

Основні положення дисертаційної роботи оприлюднено і обговорено на засіданнях вченої ради ННЦ “ІВiВ ім. В.Є. Таїрова” (2017-2019 рр.) та опубліковано у 8 наукових публікацій, з яких 4 у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у закордонному науковому виданні, що індексується у Міжнародних наукометрических базах, 3 тези наукових доповідей, 1 стаття у нефаховому виданні.

Оцінка змісту дисертації. Дисертаційна робота викладена на 254 сторінках комп’ютерного тексту, містить 22 таблиць, 39 рисунків та 36 додатків, 194 літературних джерела. Робота складається з анотації, вступу, огляду літератури, результатів досліджень, економічної ефективності, висновків і рекомендацій, списку використаних літературних джерел та додатків.

Дисертаційна робота є самостійним науковим дослідженням автора. Автор особисто зробив огляд та аналіз літератури за темою досліджень, розробив програму досліджень. Весь комплекс обліків, аналізів та вимірювань згідно до програми досліджень також виконано особисто дисертантом. Теж саме стосується й математичної обробки та узагальнення результатів досліджень.

У розділі “Вступ” обґрунтовано актуальність досліджень, сформульовано мету та завдання досліджень, а також наведено оцінку наукової новизни та актуальності отриманих результатів.

У Розділі 1 (огляд літератури) автор аналізує сучасний стан столового виноградарства в світі та в України та сучасну селекцію винограду основних виноградарських країн світу та в Україні; питання гібридизації винограду і генетичні закономірності успадкування господарсько-цінних ознак та покращення сортименту винограду методом інтродукції.

У другому розділі викладаються методика, об’єкти та умови проведення досліджень. Робота проводилась за методиками, загальноприйнятими у виноградарстві. У відповідності до методики досліджень вивчалося: характер проходження вегетаційного періоду та окремих фаз, силу росту, ступінь визрівання пагонів та їх біометричні показники, посухостійкість, зимостійкість, морозостійкість, стійкість до хвороб, елементи плодоношення, урожайність та якість винограду, механічний склад та транспортабельні властивості грон і ягід винограду, економічна ефективність вирощування досліджуваних сортів. Обрані методики які наведено в роботі, забезпечують виконання запланованих аналізів, обліків та спостережень. Обліки, аналізи, вимірювання та спостереження дозволяють вирішити усі завдання досліджень.

Результативна частина включає два розділи (3-й та 4-й), в яких розглядаються результати проведених досліджень з оцінки рівня прояву показників продуктивності, екологічної стабільності та дослідження біологічно-генетичних особливостей груп безнасінних сортів.

Експериментальний матеріал оброблено статистичними методами,

результати розрахунків наведено в роботі разом із даними у розділі 5. Проведені економічні розрахунки ефективності вирощування столових сортів.

Текст роботи логічний та послідовний, висновки відповідають результатам досліджень.

Список літературних джерел оформлено в порядку цитування.

Поряд з позитивними моментами, слід вказати на деякі недоліки, висловити ряд питань і зауважень:

1. Сорти Надранній безнасінний Магарача, Ельф та Himrod мають низьку урожайності та велику кількості нетоварних грон, тому доцільно вивчати такі сорти в якості перспективних?

2. У першому розділу не завжди є посилання на офіційні дані (наприклад, с.42-44,47-48 та ін.).

3. С. 60. вказано, що органолептична оцінка свіжого винограду проводилась з використання методики П. Я. Голодриди, але за цією методикою проводиться оцінка гібридних сіянців.

4. С. 60 не має посилань на ДСТУ 13192:2009 та ДСТУ 14252:2009

5. При виконанні дисперсійного аналізу слід використовувати абсолютні величини, тому що згідно методики статистичної обробки даних не рекомендується використовувати значення показників у відсотковому відношенню (С. 76-80, додатки В, Г та ін.).

6. В роботі не представлені результати порівняння коефіцієнтів Фішера з теоретичними значеннями.

7. С. 91., рис.3.11 “при оцінці стійкості проти ураження міldью та оїдіумом, до стійких сортів відносять не нижче 7,0 балів за 9-ти баловою шкалою” скоріше треба написати 7,0 та більше (так як за результатами досліджень найбільша оцінка це 7,0 балів, при чому майже у більш ніж 12 сортів).

8. С. 94., табл. 3.2, додаток Ж. для порівняльного аналізу загального стану сортів бажано навести абсолютні значення сили росту пагонів та вказати визначення ступеню визрівання описово словами (низька, задовільна, добра, відмінна).

9. С. 234, додаток Л . Чим пояснюється низький рівень кислот, що титруються (наприклад 3,2 г/дм³ при вмісту цукрів 174 г/дм³ у сорту Rusalka 3)

10. Поясніть суттєву різницю за показником маси гроні у деяких сортів з таблиці бази даних колекції (додаток П) та таблиці механічного складу (додаток К) Наприклад, сорт Rusensko bez seme: 434 г і 280 г або у сорту Rusalka 3: 974 г та 520 г.

11. Бажано було більше уваги приділити органолептичній оцінці сортів винограду за основними показниками (у роботі надані тільки загальний дегустаційний бал).

12. С. 116, рис. 3.17 малюнок не читаємо інформативно для розуміння, мабуть слід було результати селекційної цінності сортів надати у вигляді таблиці.

13. С. 116, рис. 3.17. відсутні дані сорту Надранній безнасінний Магарача.

14. Чому при розрахунку економічної ефективності було взято тільки сорт Кишмиш таїровський (контрольний варіант) ?

15. Чим поясняються більш високі виробничі витрати при вирощуванні 1 га винограду безнасінного сорту?

Представлені зауваження не знижують наукової новизни та практичної цінності одержаних автором наукових результатів.

У дисертаційній роботі відсутні порушення академічної добросесності, робота є самостійно виконаною та завершеною науковою працею автора, яка має традиційну для такого виду робіт структуру з дотриманням відповідних вимог. Наведені положення в дисертації характеризуються науковою новизною, а висновки та рекомендації мають теоретичну цінність і практичне значення.

На підставі вивчення тексту дисертації можна зробити висновок, що представлена до захисту дисертаційна робота **Скрипника В'ячеслава Вікторовича** "Оцінка рівня прояву показників адаптивності і продуктивності груп безнасінних генотипів винограду та виділення перспективних для подальшого селекційного процесу", відповідає усім чинним вимогам МОН України, зокрема, п. 10 "Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії", відповідно Постанові Кабінету Міністрів України № 167 від 06.03.2019 р. зі змінами, а її автор – Скрипник В'ячеслав Вікторович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії з спеціальністю 203 – "Садівництво та виноградарство" в галузі знань (20 – Аграрні науки та продовольство)

Офіційний опонент:

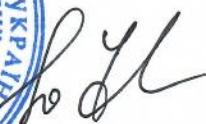
кандидат сільськогосподарських наук,
доцент кафедри технології вина
та сенсорного аналізу
Одеської національної академії
харчових технологій, доцент

Каменева Н.В.

Підпис Каменевої Н.В. засвідчує:

вчений секретар
Одеської національної академії
харчових технологій,
кандидат фізико - математичних наук
доцент

Федченко Ю.С.